

ДІЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПРИНЦИПУ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Людське існування підпорядковується загальному ритму життя, формується під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища, його правил, законів, норм. Людина засвоює культуру своєї країни, намагається зробити свій внесок в неї, а також пізнати культуру іншої країни, робити типологічні висновки, але через призму своєї рідної мови, культури, традицій, знань та навиків. Таким чином формується різнобічна особистість, яка пізнає закони життя різних народів. Деяко може вважатися “культурним шоком”, оскільки середовище, в якому індивід виховувався, не має таких звичок та традицій. Це викликає певні труднощі у міжнаціональному діалозі. Щось залишається універсальним (вітання, прощання, поздоровлення, вдячність тощо), але кожна нація має свої відмінності, саме притаманні окремо взятій культурі, а не усім культурам світу. Що ж стосується англійського мовлення, то тут існують кліше, які більше ніяка країна не застосовує. Наприклад, різноманітні форми звертання до іншої особи залежать від статусу, віку людини та її/його гендерної приналежності (одружений, неодружений) *Miss* - (до неодруженої жінки), *Mrs.*- (до одруженої), коли сімейний статус жінки невідомий – *Ms.*, а що стосується чоловіків, то тут не важливо одружений він чи ні, звертатися до нього потрібно *Mr., Sir* вживається коли чоловік значно старше особи, яка до нього звертається. Така форма звернення до чоловіка використовується учнями до свого шкільного чи університетського викладача; в армії – солдатами щодо вищого чину; офіціантами та продавцями до покупця чоловічої статі; якщо чоловік має історичний титул як наприклад барон, принц, лицар, то ще додається його ім'я, фамілія, наприклад *Sir Elton John, Sir William*; в Америці це звертання до будь-якого незнайомого чоловіка. Найменш вживані англомовним суспільством такі форми звертання до королів, принців, принцес, лордів, перів, головного судді та магістрату: *Your Honour* або *Your Honours, Your Majesty, Your Highness, My Lord*.

Наведемо приклад судового засідання, де ми можемо прослідкувати за етикетом спілкування та його порушенням:

'My Lord.' I rose to protest with what courtesy I could muster.

'Yes, Mr. Rumbold?'

'Rumpole, my Lord.'

'I'm so sorry.' The judge didn't look in the least apologetic. *'I understand you are something of a stranger to these courts.'*

(John Mortimer; 145)

Комуниканти увічливо намагаються дотримуватись вищезазначених кліше, але ситуація у діалозі загострюється тим, що суддя робить помилку в імені співрозмовника. Він визнає свою помилку, але його зовнішній вигляд свідчить про те, що його зовсім не збентежила такого роду помилка і робить ще більш образливе зауваження (“Я розумію, що для вас суди щось незнайоме”). Одна з максим принципу Ввічливості недотримується суддею і це максима симпатії. Діалог має право на подальше продовження, але пригнічений стан співрозмовника не створюватиме позитивне тло.

Для того, щоб підкреслити ввічливе ставлення до адресанта, то поряд з вищевказаними кліше застосовують ім'я і/або фамілію (*Mr. Edward, Mr. Green, Mr. Edward Green*). Якщо порівнювати англійське чи американське ввічливе звернення “*you*” з російським та українським, то ми не знайдемо розмежування між займенниками “ти” (дружнє спілкування або при сварці, коли переходять на особистості), “ви” (увічлива форма звернення до особи, яка старша за віком, рангом або просто незнайома людина; звернення до багато численної аудиторії). Для англо-американського суспільства це не є важливим, у займенник “*you*” закладена повага. У конфліктних ситуаціях також він є вживаним, але з більшим конотативним значенням. Існують країни де є значно більше ввічливих кліше ніж “ти, ви, you”, це є в мовах Південно-Східних країнах Азії, і це пов'язано з історичними чинниками та культурною традицією.

На прикладі відомого роману Джейн Остін “Гордість та упередження”, в якому приділяється багато уваги етикету притаманному аристократії початку 19 ст. ми прослідкуємо деякі кліше тогочасного бального етикету.

'Miss Bennet, please allow me the pleasure of dancing with you,' said Mr Darcy politely, holding out his hand.

Пишні висловлювання та дистанція свідчать про підвищену повагу чоловіка до жінки, у якої просять дозвіл запросити на танець.

But with equal politeness Elizabeth refused again, and turned away. Mr Darcy was watching her walk away, with a slight smile on his face.

(Jane Austen; 8)

Жінка за правилами аристократичного етикету з відповідною повагою відмовляє, розвертається та виходить. Для співрозмовника це не виглядає як неповага, а це свого роду флірт, який стимулює до подальшого діалогу.

Відстань між комунікантами англійського та американського соціуму та українській, російській культурі також має свої відмінності. Алан Піз [2] у своїх дослідженнях з'ясував, що американці тримають майже однакову дистанцію, яка становить 90 сантиметрів, японці – 25 сантиметрів, Д.В. Бубнова [3] стверджує, що українці тримають меншу дистанцію, ніж американці. Акішина Г.О. [1;144] характеризує дистанцію російського спілкування: офіційна - довжина двох рук для рукопотискання, дружня - довжина двох зігнутих в ліктях рук. Л. Броснахан [5; 21] стверджує, що дистанція між російськими чоловіками та жінками коротше, ніж у англійців. Англійці не схильні під час розмови торкатися свого співбесідника, вони розцінюють це як вторгнення в їх особистісний простір, в той час як слов'яни розцінюють це як найвищий ступінь довіри та прихильності. Англійці та американці мають звичку знаходитися збоку від опонента, тоді як українці та росіяни не приділяють цьому уваги, але намагаються сидіти навпроти співбесідника. По суті, англієць є інтровертом, він менш комунікабельний ніж американець, який є екстравертом, бо більше відкритий до діалогу з незнайомим йому чоловіком. Підтвердженням цього є те, що англієць не завжди робить спробу розтлумачити незнайомій людині деяку потрібну інформацію, зробити своє повідомлення більш інформативним, а для американця ж, навпаки, є задоволенням пояснювати та при цьому жестикулювати. Англійці з небажанням скочують слова, як це роблять американці.

Іноді різні нації відчувають деякий культурний шок щодо комунікативної поведінки свого зарубіжного співрозмовника. В такому разі може з'явитися деяка міжкультурна плутанина, а іноді призводить до культурно мовленнєвої конфронтації. Наприклад: загальновідомий вираз “піти по-англійськи” в Англії виглядає як “піти по-французьки”; добре знайоме Україні та Росії блюдо з французькою назвою олів'є у Франції, та цілому світі має назву “російський салат”. Для українця чи росіянина дуже незвичним є вітання у магазині з боку продавця та його посмішка чи касира. Це вияв подяки, що завітали в їх крамницю і мають сподівання, що відвідувач ще раз сюди завітає або порекомендує її своїм знайомим. Дана стратегія є дуже дієвою та правильною, це саме виконання максими тактовності, піклування про інтереси та комфорт партнера по спілкуванню.

Американська манера класти ноги на стіл стане для англійця, українця, росіянина безпосереднім порушенням максими скромності, це нахабне безкультурне вторгнення в загальний комунікативний простір.

Існує англомовне привітання, яке має вигляд квестиву *How do you do?* чи *How are you doing?* Американці та англійці дають на це коротку відповідь, а не розповідають про своє життя з усіма подробицями. Якщо комунікант все ж таки робить це, то це розцінюється як неповага та марнування часу слухача, пряме порушення максими кількості. По суті, англійці менш балакливі ніж американці. Для англійців на першому плані – пунктуальність: прийти на зустріч вчасно та раціонально використовувати свій час бо *Time is money* (час, це гроші). Максима повноти інформації повинна завжди виконуватись, бо інакше може з'явитись недовіра та роздратування, а це вже призведе до можливих конфліктогенних порушень.

На даному прикладі ми спостерігаємо бесіду між освіченими аристократами, які приділяють значну увагу своїм висловлюванням та діям, як не порушити етикет:

'How do you do, Mr Sowerby?' said Miss Danstable, walking almost into the doorway to welcome him. 'Better late than never.'

Таке привітання не виглядає обтяжливим, а, навпаки, доречно підсилюється дружньою фразою.

'I have only just got away from the House,' said he, as he gave her his hand.

На цьому етапі діалогу мовці підтверджують своє обопільне доброзичливе ставлення один до одного тактильним контактом рук. Такий невербальний жест вказує на повагу та довіру між учасниками.

'Oh, I know well that you are sans reproche among senators – as Mr. Harold Smith is sans peur – eh, my dear?'

Ще одна учасниця діалогу вживає притаманні тогочасній аристократії французькі слова, які свідчать про витонченість та освіченість особи.

(Antony Trollope; 303)

Розглянувши теоретичні джерела, а також на прикладах художньої літератури, ми можемо зробити висновок, що існують явні міжнаціональні відмінності процесу обміну інформацією як

на вербальному, так і на невербальному рівні. Саме від учасника діалогу залежить, яким чином реагувати на такі комунікативні відмінності. Для уникнення можливої конфронтації потрібно добре вивчити та зрозуміти традиції та етикет своєї країни та іншої. Конфліктне спілкування існує в усіх культурах, і всі мовці повинні діяти у рамках своєї національної компетенції, але при цьому послуговуватися загальнокультурними принципами кооперативності та ввічливості щоб уникнути можливих збоїв та викривлень у діалогічному мовленні.

Список використаних джерел

1. Акишина А. А. и др. Жесты и мимика в русской речи. – М., 1991.
2. Аллан Пиз Язык телодвижений. – Луганск.: “Глобус”. – 1998. – 200 с.
3. Бубнова Д.В. Социализация и инкультурация на занятиях по деловому иностранному языку http://www.nbuv.gov.ua/Articles/KultNar/knp37/knp37_330-333.pdf
4. Иванов А.О., Поуви Д. Английские разговорные формулы: Учеб. Пособие для студентов пед. Ин-тов по спец. “Иностр. яз.”. – М.: Просвящение, 1989. – 128 с.
5. Brosnahan L. Russian and English Nonverbal Communication. М., 1998.
6. Grice H.P. Logic and conversation//Syntax and Semantics, v.3. ed. By P.Cole and J.L. Morgan, N.Y., Acad. Press. 1975.
7. Leech G.N. Principles of Pragmatics. - London: Longman, 1983. - 250 p. 13.
8. Lakoff R. The Logic of Politeness, or, Minding Your P's and Q's // Papers from the 9th Regional Meeting, Chicago Linguistic Society. - Chicago, 1973. - P.292-305.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. Antony Trollope. Framley Parsonage. – L.: Penguin Books Ltd, 1994.
2. Jane Austen. Pride and Prejudice. – L.: Oxford University Press, 2000.
3. John Mortimer. The Best of Rumpole. – L.: Penguin Books Ltd, 1978.

Анотація. У статті зосереджено увагу на аналізі дії комунікативного принципу (кооперативності та ввічливості) в межах діалогічного мовлення. Англійське спілкування розглянуто через призму правил та норм етикету на вербальному та невербальному рівнях, а також у порівнянні з іншими культурними відмінностями. Незнання історично культурних відмінностей певного соціуму може призвести до культурного шоку.

Ключові слова: комунікативний принцип, максима, етикет, культурний шок.

Summary. The article deals with the communicative principle (Cooperation and Politeness) its influence in English dialogue. A certain attention is drawn to the rules and regulations of the English etiquette on verbal and non-verbal levels in comparison with other cultural differences. Eliminating historical and cultural varieties of a particular society can lead to the cultural shock.

Key-words: communicative principle, maxim, etiquette, cultural shock.

УДК 81'37 + 81'44

КОЛЕСНИК О.С.

ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІФОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ

Орієнтація на виділення інформаційних структур, що становлять концептуальну основу одиниць мови та мовлення, як один з пріоритетних напрямків у контексті сучасної когнітивно-дискурсивної парадигми мовознавства [3; 8, 121-122], поєднується з увагою до форм існування лінгвокультурної інформації, намаганнями дослідити мовні одиниці на предмет особливостей фіксації ними культурно значущих явищ і характеристик буття. Актуальним виявляється застосування поняття простору з метою дослідження різноманітних феноменів “омовлення” дійсності, зокрема, міфологічного компоненту культури, що дозволяє вивчити індивідуальні й етно-національні особливості концептуалізації світу та передачі інформації [6, 68].

Міфологічний простір (МП) ми визначаємо як системно організовані концепти-міфологеми, що містять інформацію про первинний варіант устрою світу, об'єднані у стереотипні міфологічні сценарії. Використання поняття простору для опису взаємодії мови, міфу і культури вимагає виділення його параметрів і принципів функціонування. Перш за все, МП притаманні